

POMPEJI – inspiration för skolklasser och lärare

Väggmålning från ett hus i Pompeji. Djur och växter var vanliga motiv längst ner på väggen, i sockeln.

1. Välkommen till Pompeji!

Pompeji var en stad i antikens Rom som låg i södra Italien, nära vulkanen Vesuvius. När vulkanen fick ett utbrott år 79 efter Kristus, begravdes Pompeji i aska och vulkanisk sten. Invånarna flydde eller dog av giftiga gaser. Pompeji glömdes bort med tiden.

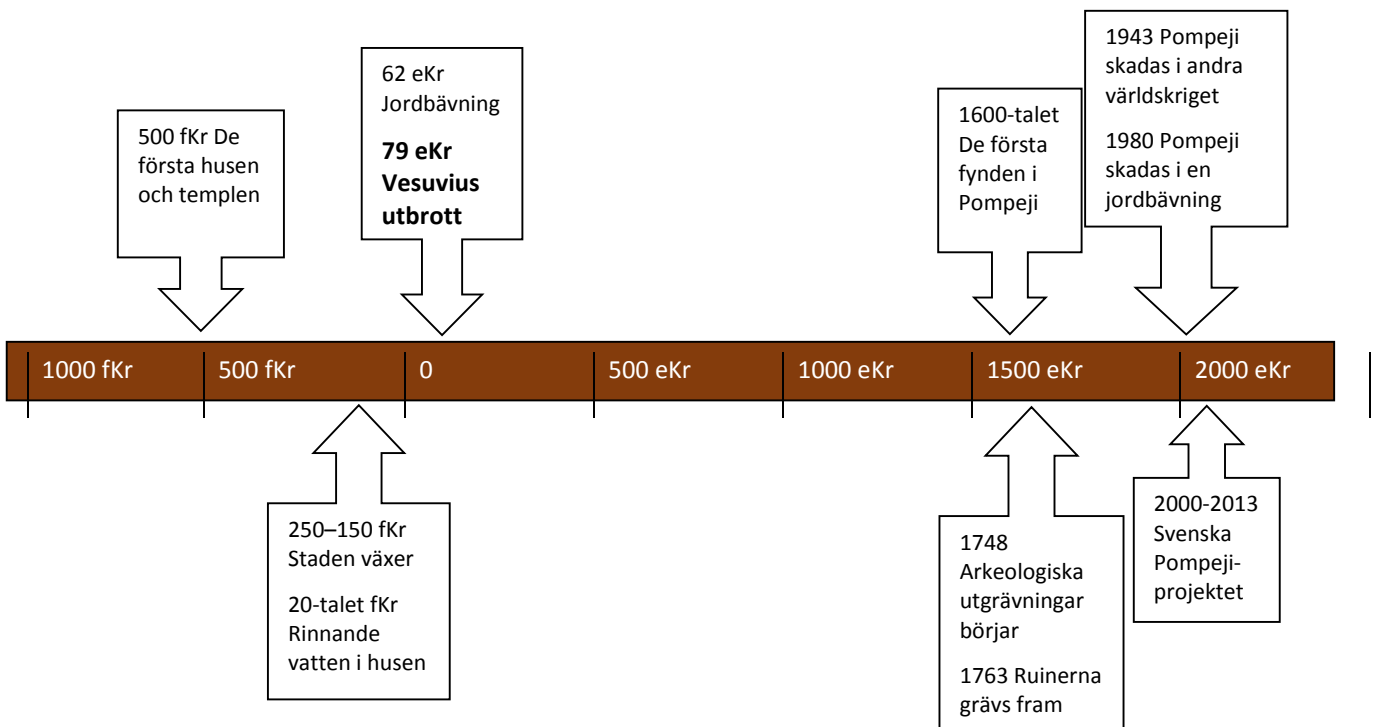
Arkeologerna började utforska stadens ruiner först på 1700-talet. Då blev det

populärt bland kungligheter och konstnärer att besöka Pompeji.

Även konstnären Carl Milles reste dit för att få idéer för inredningen av sitt hem på Lidingö. Senare blev staden ett resmål för turister från hela världen.

Frågor att fundera på:

Livet i Pompeji liknade livet idag. Vad tror du att kommer att finnas kvar av din hemstad om 2000 år?

1. Vulkanen vaknar

Vesuvius utbrott började en sensommarmorgon. Stadsborna hörde högt muller och våldsamma explosioner. En flera kilometer hög pelare av aska skymde solen och det blev mörkt. Nedfallet av aska och stenar regnade över Pompeji. Många människor flydde staden.

När utbrottet hade pågått i nästan ett dygn var det som kraftigast. Heta giftiga gaser, aska och sten störtade nedför vulkanens sluttningar mot Pompeji. De som ännu var kvar i staden dog. Husen och gatorna krossades och fylldes av sten och aska.

Man vet inte hur många som överlevde. Runt 1 100 kroppar har hittats i Pompeji. Askan hade stelnat runt kropparna. När kropparna förmultnade lämnade de ett avtryck, alltså ett hålrum, i den hårda askan.

Romarna visste att Vesuvius var en vulkan men de blev överraskade av utbrottet. Det hade inte varit något utbrott på 1 500 år. En romersk författare, Plinius den Yngre, såg vulkanutbrottet på avstånd. Han beskrev det i ett av sina brev. Du kan läsa brevet nedan.

Frågor:

1. Vad vet du om vulkaner?
2. Vart skulle du ta vägen om en vulkan i närheten skulle få utbrott?

Ett moln reste sig - för dem som såg det hela på avstånd var det ovisst från vilket berg (att det var Vesuvius blev senare känt) - ett moln som till utseende och form allra bäst skulle kunna liknas vid en pinje. Det sköt nämligen i höjden liksom en väldig stam och bredde sedan ut sig i ett flertal grenar, förmodligen därför att det plötsligt slungades upp genom en första kraftig luftstöt och sedan, då denna försvagades och det inte längre fick stöd underifrån eller dess egen tyngd bidrog därtill, så småningom bredde ut sig och förtunnades, än vitglänsande, än smutsigt och fläckigt allteftersom det förde med sig jord eller aska.

Plinius den Yngre

2. Staden Pompeji

Vulkanutbrottet ledde till att Pompeji bevarades såsom det var för 2000 år sedan. Delar av husen står kvar och många vardagliga föremål har hittats. De hjälper oss att förstå hur livet var under antiken.

Pompeji hade ett bra läge vid kusten. Klimatet var mildt och jorden var bördig. Där finns tempel som är äldre än själva staden. De visar att greker och etrusker levde på området redan på 500-talet före Kristus.

Största delen av staden byggdes på 200- och 100-talet före Kristus. Därefter blev Pompeji en del av romarriket. Staden fick stenlagda gator, en amfiteater och ett nytt allmänt bad. Pompeji var en stor stad. Vid tiden av vulkanutbrottet bodde där 10 000 till 15 000 personer.

Man fick rinnande vatten till staden från en stor vattenledning som kallas akvedukt. Vattnet rann från källor utanför staden. Bostadskvarteren hade varsin vattenpost. Det gjorde vardagslivet lättare.

Frågor:

1. Vad tror du att fick folk att trivas i Pompeji?
2. Vet du hur en akvedukt ser ut?

3. Gatubilden

I Pompeji stod bostadshusen tätt intill varandra vid gatorna. I första våningen vid gatan fanns affärer, verkstäder och krogar. Bakom dem fanns själva bostäderna. En hög port från gatan ledde in i husen.

Nedre våningen av bostadshusen hade inga fönster och väggen mot gatan kunde vara fem meter hög. Övre våningen sköt ut över gatan. Nästan alla övervåningar förstördes i vulkanutbrottet.

Husen byggdes oftast av betong eller tegel. Det var billigare än att bygga med stora och dyrbara stenblock. Vaggarna putsades och målades så att de såg fina ut.

Färgen på fasaden visade hur förmögen ägaren var. Till exempel röd färg var så dyrt att bara rika kunde använda den. Husväggarna har ofta målade texter och bilder som kallas graffiti. De kan innehålla valreklam eller bilder av vardagslivet. I Pompeji finns till exempel graffiti med bilder av gladiatorer.

Frågor:

1. Hur skiljer sig bostadshusen i Pompeji från husen vi bor i?
2. Vad menar man med ordet graffiti idag?

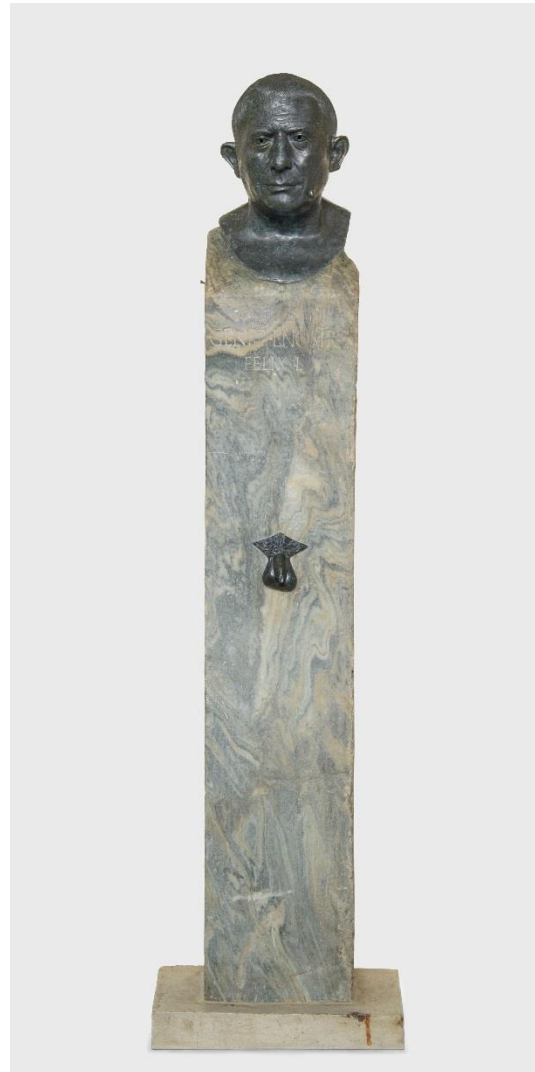
5. Lucundus – den trevlige

I utställningen bekantar du dig med ett hus som hörde till Lucius Caecilius Lucundus. Hans föräldrar hade varit slavar men blivit frigivna. När Lucundus växte upp, blev han en rik affärsman. Namnet Lucundus betyder ”den trevlige” på latin.

Lucundus är känd idag eftersom arkeologerna gjorde ett speciellt fynd i hans hus. De hittade en träkista som innehöll 153 vaxtavlor. På vaxtavlorna står vilka affärer Lucundus gjorde under sin livstid. Han ordnade auktioner där han sålde till exempel slavar, mulåsnor och linne. Lucundus hade även ett textilföretag nära sitt hem och en lantgård utanför staden.

Ingen av vaxtavlorna är skriven strax före vulkanutbrottet. Därför tror man att Lucundus dog redan tidigare, i en jordbävning år 62 efter Kristus. Lucundus hem var ett av de ståtligaste husen i Pompeji.

Arkeologerna hittade också ett bronsporträtt av Lucundus. Han är avbildad utan att förskönas. Hans könsorgan finns med, eftersom man trodde att det skyddar mot onda krafter.

Frågor:

1. Titta på bronsskulpturen och beskriv Lucundus med fem meningar.
2. I Lucundus affärsarkiv stod allt skrivet på vaxtavlor. Vet du hur ett arkiv ser ut idag?
3. Vad berättar vaxtavlorna om Lucundus affärer?

6. Atriumhuset

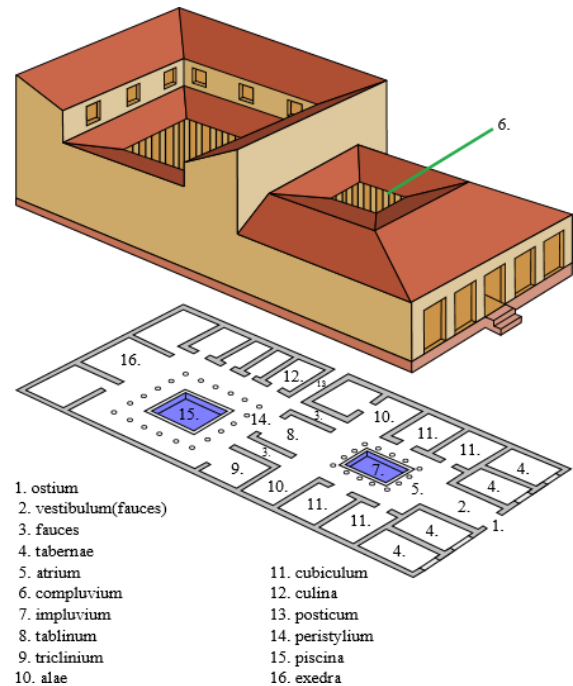
Lucundus hus är ett atriumhus. Liknande hus var vanliga i antikens Rom. I ett atriumhus låg rummen kring två innergårdar.

Innergårdarna hade tak med en stor öppning i mitten som gav huset ljus. Rummen i första våningen hade inga fönster. Regnvattnet rann in genom taköppningen. Vattnet samlades upp i en bassäng under öppningen.

När porten från gatan stod öppen kunde man se rakt genom det avlånga huset. Längst in fanns något vackert att se på, till exempel en skulptur ägnad åt husgudarna. Kök och andra rum för hushållsarbete var placerade undanskymda i husets bakre del.

Innergården i den främre delen av huset kallas *atrium*. Atriet var en samlingsplats där husägaren gav uppgifter till folk som arbetade åt honom. Det var också ett väntrum för gäster.

Innergården i bakre delen av huset kallas *peristylum*. Den var en trädgård som var kringbyggd med pelare. Man vistades inte i trädgården utan berömde den från pelargångarna runtomkring. I trädgården fanns blommor, buskar och frukt- och grönsaksodling. Större trädgårdar hade fontänbassänger med levande fisk. Om det inte fanns plats för en trädgård i huset, målade man växter på peristylens väggar.

Husägarens finrum kallas tablinum. Det låg mellan atriet och peristylen. Där var väggarna dekorerade med fina målningar. Alla fick inte passera genom finrummet. Istället skulle man använda en korridor vid sidan om. Bronsporträttet av Lucundus stod vid ingången till finrummet.

Husets matsal låg vid trädgården. Middagsgästerna kunde titta ut i trädgården medan de åt. De satt inte vid bordet utan låg på bäddsoffor.

Frågor:

1. Romerska atriumhus har inspirerat många hus idag. Känner du till hus som har en innergård eller en öppning i taket?
2. I trädgårdarna i Pompeji var vattnet viktigt. Så är det även hos konstnären Carl Milles. Hur har han använt vatten i Millesgårdens trädgård?

Många väggmålningar i Pompeji är skadade. Man har även flyttat delar av dem till ett museum.

8. De fantastiska väggmålningarna

Nästan alla väggar i husen hade målade dekorationer. Nära golvet målades ett smalt svart fält med bilder på växter och djur. Längst upp vid taket fanns ett annat smalt fält.

I mitten fanns de mest spännande målningarna. Där kunde finnas vackra landskap eller scener ur myter. Till exempel historierna om kärleksgudinnan Venus och vinguden Bacchus var populära. Därtill fanns målade medaljonger och slingrande band av blommor.

Arkeologerna har ibland tagit loss delar av målningarna från väggen. Man har ramat in målningarna som tavlor.

Frågor:

1. Varför tror du att man har tagit loss målningar från väggarna i Pompeji?
2. Försök hitta information om kärleksgudinnan Venus och vinguden Bacchus!

Med 3D-scanning visar forskarna hur huset såg ut före vulkanutbrottet.

9. 3D-scanning

Arkeologerna använder 3D-scanning för att spara viktig information om hur ruinerna ser ut. Med 3D-scanning kan de också visa hur ett förstört hus såg ut från början. Alla forskare behöver inte resa till Pompeji för att se ruinerna utan de kan använda 3D-scannade bilder.

En speciell kamera tar bilder av huset ur olika synvinklar. På datorn kan man fylla in sådant som saknas på bilderna, till exempel väggar, tak och föremål. Utställningens 3D-film är gjord på det här sättet. I filmen kan du titta in i Lucius' hus så som det var för 2000 år sedan.

Frågor:

1. Vad betyder förkortningen 3D?
2. Har du sett en 3D-film förr? Vad är det speciella med dem?
3. Har du testat att göra en egen 3D-modell på datorn?